

Remissvar

2024-09-13

Dnr. Ku2024/00602
Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Remissinstans
Nätverket unga för tillgänglighet

Remiss av betänkandet *Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider* (SOU 2024:34) av 2023 års parlamentariska public service-kommitté

(dnr Ku2024/00602)

Inledning

Nätverket unga för tillgänglighet (Nuft) är paraplyorganisationen för föreningar, organisationer och nätverk inom den unga funktionsrättsrörelsen.

Vi lämnar härmed vårt remissyttrande över public service-kommitténs betänkande.

Övergripande reflektioner

Sverige har undertecknat och ratificerat FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vårt remissvar utgår från artikel 21 i konventionen där det framgår att "konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder" för att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra ska ha friheten att söka, ta emot och sprida uppgifter och idéer. I avsnitt d) i samma artikel uppges även att konventionsstaterna ska "uppmuntra massmedierna, däribland leverantörer av information genom Internet, att göra sina tjänster tillgängliga för personer med funktionsnedsättning".

I vårt svar nedan utgår vi från ett ungdomsperspektiv, ett rättighetsperspektiv och ett funktionshinderperspektiv för att belysa de utmaningar som vi ser i kommitténs förslag.

5. En lag om public service och teknikneutrala villkor för innehållet
2 kap. 14 § förslaget till public service-lag lyder:

”Villkor får ställas upp om krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. I 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen (2010:696) finns krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till tv-sändningar, beställ-tv och sökbar text-tv.”

5 kap. 12 § radio och tv-lagen (2010:696) lyder:

”En leverantör av medietjänster ska utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik. Tillgängliggörandet ska ske i den omfattning som beslutas av regeringen, om verksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst, och av Mediemyndigheten i övriga fall.”

Vi vill se att tillgänglighet blir ett krav, att det skall vara tillgängligt även inom public service. Tillgång till tillgänglig information är enligt funktionsrättskonventionen en rättighet och vi anser att Sverige skall ta ställning för och inkludera detta i lagtexten.

Kapitel 8

8.4.5 Folkbildningsuppdraget

Vi delar kommitténs bild av vikten av MIK för att motverka desinformation. Vi är också positiva till att kommittén tydligt framhåller att det inte innebär att UR skall sluta skapa nya program, bara att det inte skall gälla alla frågor utom där utveckling och komplement behövs. Frågor som gäller unga med funktionsnedsättning blir sällan en fråga för privata aktörer. Därtill utvecklas kunskap och ämneskunskap ständigt. Därför hoppas vi se en fortsatt komplettering av befintligt pedagogiskt material från UR som stöd till skolan och folkbildningen. UR är en viktig aktör i samhället som på ett bra sätt samverkar med och tar hänsyn till funktionshinderperspektivet i sitt arbete för unga.

8.4.7 Speglingsuppdraget

För unga med funktionsnedsättning är spegling en viktig faktor för att kunna identifiera sig med innehållet i public service-företagens utbud.

Detta kan vara rollsättning i film eller serieproduktion eller inslag på nyheterna om relevanta frågor. Vi förstår kommitténs intention men tror inte att det kommer få positiva eller önskvärda resultat för den grupp vi företräder.

Vi har sett hur otydliga begrepp förekommit allt oftare i utredningar och styrdokument inom offentlig verksamhet men vår upplevelse är att detta endast bidrar till att tappa bort oss och våra perspektiv.

Vi önskar i stället att det tydligt bör framgå i sändningsavtalet att public service-företagen skall redovisa hur de inkluderar och speglar personer med funktionsnedsättning. Det bör i en sådan redovisning ingå hur personer med funktionsnedsättning speglats i nyhetssändningar, i film och i folkbildningsuppdraget. Därtill bör det redovisas hur företagen inkluderar personer med funktionsnedsättning i produktionen och på

arbetsplatsen. Har man säkerställt att nya digitala system är tillgängliga, finns det möjligheter för anpassade arbetsplatser, med mera. Spegling bör inte bara ses som något man visar upp utan också hur man föregår med gott exempel.

Funkofobi är ett stort problem i Sverige och övriga världen. Även här kan speglingsuppdraget bidra till en ökad förståelse för personer med funktionsnedsättning och minska en underliggande oro som många anger att de känner för att interagera med oss, antingen på jobbet, skolan eller fritiden.

Kapitel 9

9.3 Tillhandahållande av text vid sidan av ljud och rörlig bild i nyhetsverksamheten

Vi anser att text som komplement är nödvändigt för att tillgängliggöra innehåll på public service-bolagens nyhetsverksamhet.

Att uppmuntra bolagen att restriktivt använda sig av text riskerar att skapa en gräns för hur tillgängligt innehållet kan göras. Vi är väldigt positiva till att kommittén ej följde TU:s förslag på 90 tecken som varit fullständigt orimligt då kontextualisering av videoklipp kan kräva långt mer för att förstå och ta del av. Detta visar inte minst en liknande begränsning som används av Sveriges Radio och där vi ser att vad som hade kunnat kompensera bristen på textning för att ge en kontext i stället används för att sälja in klippet, vilket gör att tillgängligheten helt uteblir för personer i behov av text som stöd för att kunna ta del av ljudinnehåll. Vi ser redan idag också exempel på informativa videoklipp på SVT nyheter som saknar text utom i videoformat vilket gör den ofta informativa videon helt otillgänglig för blinda tittare.

Vidare är, som framkommer av materialet, tillgängligheten avgörande för att vi skall kunna ta del av innehållet. Särskilt ur ett ungdomsperspektiv, där kunskapsinhämtning och kritisk analys av media ingår i läroplanen, så måste också staten tillhandahålla möjligheter för alla medborgare att lyckas i utbildningen. Vi anser inte att text skall ses som ett problem utan en förutsättning för public service att utföra sitt uppdrag inom ramen för de grundläggande demokratiska rättigheterna.

Samtliga public service-bolag bör ha möjlighet att erbjuda sitt material såväl i ljud, rörlig bild som i text utifrån ett multimedieperspektiv där de olika medieformerna samspekar. Vi anser att det ska vara en del av public services kärnuppdrag. Multimedieperspektivet gör materialet mer tillgängligt för alla. Extra fokus bör här läggas på samhällsviktig information och information i samband med krissituationer.

Vi vill poängtera att eftersom alla program inte kan syntolkas bör huvudbudskapet av en video så långt som möjligt framgå i form av ljud och text på ett naturligt sätt, så kallad verbalisering. Detta för att blinda och gravt synskadade skall kunna ta del av innehållet.

Textning är ett grundläggande krav för döva och hörselskadade att få tillgång till det mediala innehållet i public service. Det gäller textning av video såklart, men också av vissa radioprogram, eller kompletterande text till radionyheter. Detta dels för att alla ska ha rätt att ta del av public services information, dels för att i en tid då alltmer hamnar

bakom betalväggar (nyheter i dags- och kvällstidningar) är det viktigt att vi får ta del av public services information. Även program av kulturellt värde behöver göras tillgängligt för att vi ska kunna delta i samhällsdebatten (exempelvis Sommar i P1).

Textartiklar, som ett komplement till ljud och bild, ökar möjligheten för personer som har nedsatt syn/blindhet, hörselnedsättning/dövhet eller dövblinda att förstå innehållet i en video. Dessutom ger det möjlighet att få reda på hur ovanliga ord stavas. Den seende publiken ser detta i tv-rutan, på planscher, skyltar med mera, i den dagliga miljön. Den som har en synnedsättning går helt eller delvis miste om detta. Den beskrivande och förklarande texten kan även vara av värde för andra grupper som på grund av intellektuell eller kognitiv funktionsnedsättning har svårt att förstå och tolka rörlig bild.

Att på ett effektivt sätt läsa artiklar på webben som innehåller annonser är många gånger en utmaning för den som använder förstorande system, punktskrift eller tal. Det kan många gånger vara svårt att hoppa över en annons. Att det då finns annonsfria textalternativ är mycket värdefullt.

Kapitel 11

11.4.3 Överväganden och förslag

Vi är positiva till ett teknikneutralt tillgänglighetskrav.

Vi delar bilden av att det är viktigt att bolagen samverkar för att arbeta med och utveckla tillgänglighetslösningar. Samtidigt vill vi belysa att det med detta sagt inte får innebära en försämring av tillgängligheten om tjänster delas mellan bolagen utan att de tillsammans jobbar utifrån tanken att öka tillgängligheten och stärka förståelsen och involveringen av målgruppen. Så har exempelvis varit fallet när man delat in så att exempelvis Sveriges radio enligt uppdelningen inte ansett att man behövt arbeta med textning för att tillgängliggöra sitt innehåll trots att dagens teknik möjliggör att man skulle göra det. Vi vill inte se att nedskärningar görs för att pengar kan sparas på halvfungerande lösningar utan kontakt eller dialog med de av oss som berörs mest.

Kapitel 16

16.5 Finns det behov av en tydligare reglering av hur public service-företagen ska tillhandahålla sitt innehåll på internet?

Publicering och nyttjande av plattformar från tredje part anser vi är en viktig diskussion att ha. Från ett ungdomsperspektiv anser vi att det är viktigt att ta i beaktande tre frågor. Var finns lyssnarna, hur når vi dem och vad vill vi uppnå?

Som framkommer av kommitténs utredning finns unga i synnerhet på internet och sociala medier. Av dessa finns unga med funktionsnedsättning framför allt på plattformar med god tillgänglighet eller med god anpassningsmöjlighet beroende på vilka funktionsnedsättningar det gäller. Vi har inte alltid möjlighet att klicka oss vidare eller gå till nya sidor beroende på hur väl fungerande plattformarna är.

Vill staten att public service-företagen skall fungera väl på nätet anser vi därför att en alltför restriktiv position, så som vi nu upplever att kommitténs förslag är, riskerar att skapa problem för vår grupp vad gäller tillgång till väl fungerande tjänster. Vissa plattformar kan till exempel vara bundet till hjälpmedel med möjlighet till poddlyssning. Förvisso gör kommittén klart att väl motiverade undantag kan göras men utifrån tidigare upplevelser av restriktivt språkbruk i styrdokument vet vi att detta ofta går ut över oss och andra minoritetsgrupper.

Hur detta implementeras kommer sannolikt bli grund för diskussion i samband med etablerade samråd där detta finns. Vi har dock redan nu sett att Sveriges radio tagit steg mot att begränsa tillgången på program i andra kanaler. Vi vill dock lyfta fram UR som ett gott föredöme både vad gäller att möta målgruppen, tillgänglighet och nyttjande av externa digitala plattformar.

Vi vill se ett förtydligande om att externa digitala plattformar för personer med funktionsnedsättning skall tillgodose gruppernas behov även utanför de egna plattformarna.

17. Ökat samarbete mellan public service-företagen

Vi är positiva till att public service-företagen skall stärka sin samverkan med UR och sprida deras program. Vi vill dock markera att vi samtidigt i detta fall inte vill se att UR:s utbud och egna tekniklösningar får försämrade möjligheter att leva upp till tillgänglighetsbehoven hos unga med funktionsnedsättning.

Vi hoppas i stället att samverkan mellan bolagen kommer innebära att de tillsammans kan utveckla tillgänglighetsarbetet framåt och inte nöja sig med bristfälliga kompromisslösningar. För oss har UR varit ett föredöme vad gäller tillgänglighet, samverkan och ömsesidig respekt för våra perspektiv och behov. Vi värnar därför om att denna kultur inte skall påverkas negativt av aktörer som är sämre på samverkan och tillgänglighet.

Kapitel 18. Säkerhets- och beredskapsfrågor

Vi är positiva till att Sveriges Radio får ett tydligt uppdrag att tillgängliggöra och sprida VMA-utskick via sina plattformar. Vid kris är personer med funktionsnedsättning extra utsatta och vi ser positivt på att fler tillgängliga alternativ för information skapas. Det viktiga är då att tillgängligheten för samtliga grupper värnas och vi hoppas att Sveriges Radio får ett förtydligat uppdrag att samverka med berörda grupper för att säkerställa att budskapet publiceras på tillgängliga sätt.

Kapitel 19. Medelstildelning

Vi ställer oss positiva till att ökat anslag till public service-bolagen. Samtidigt är vi fundersamma på om det ökade anslaget räcker i förhållande till de ökade personal- och energikostnader som varit de senaste åren.

Vi är oroade för att om det inte tydligt framkommer att medel skall avsättas för att värna om och utveckla tillgängligheten för bolagen och därigenom leda med gott exempel för andra kommersiella bolag, så riskeras nedskärningar och stagnerad innovation om

anslaget är ofullständigt. Eftersom uppdraget om tillgänglighet inte utretts utan behålls i samma utformning som tidigare så har inte heller kostnaderna, vad vi kan se, utretts eller diskuterats.

Vi vill därför i regleringsbrevet tydligt se att företagens arbete för tillgänglighet på digitala plattformar, i marknätet och tillgängliggörande av program inte får inskränkas på grund av besparingskrav.

Avslutande ord

Det finns mycket att reflektera över i kommitténs förslag. Vi är framför allt oroade över det stora fokus som lagts på relationen till kommersiella intressen under utredningstiden och i det slutliga betänkandet. Ofta hamnar tillgänglighet i siktet för kommersiella intressen och sällan ser vi att det gagnar personer med funktionsnedsättning. Vi belyser problematiken i detta remissvar samt i samband med det möte som genomfördes mellan funktionshinderrörelsen och kommittéens sekretariat. Vi är oroade för om text regleras på bekostnad av vår delaktighet och vår rätt till tillgänglig information.

Med detta överlämnar vi härmed vårt remissvar över betänkandet *Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider*.

Nätverket unga för tillgänglighet

Info@nuft.se

Med stöd av medlemsorganisationerna

Unga med Synnedsättning

Info@ungsyn.se

Unga Hörselskadade

hej@uh.se